
ПРЕДГОВОР

У савременом образовању и васпитању све већа пажња поклања се оспособљавању младих за активну, компетентну и одговорну друштвену партиципацију. Грађанско васпитање усмерено је на припрему младих за успешно остваривање својих грађанских права, слобода, дужности и обавеза које појединац има или може имати у савременом демократском друштву. У релевантној научној литератури, као и наставним плановима и програмима различитих земаља, налазе се различита одређења области, садржаја и облика друштвеног васпитања које се односи на област грађанског образовања и васпитања – „грађанско образовање“, „грађанско васпитање“, „грађанско образовање и васпитање“, „образовање за демократију и људска права“, „васпитање за демократију“, „грађанско и морално васпитање“ и др.

Грађанско васпитање је интегрални део друштвено-моралног васпитања. Као такво, оно има своје когнитивне, етичке, вољно-делатне димензије и не може се редуковати само на знања – о демократији, грађанству, људским правима и слободама, нити пак на комуникацијске вештине потребне за активну друштвену партиципацију. Грађанско васпитање својим садржајима, методама, средствима и облицима рада доприноси остваривању следећих циљева:

- хуманизацији младих и њиховом оспособљавању за дужности грађанина за живот у демократском друштву, правној држави и заједницама којима припадају;
- образовању и васпитању за демократију и људска права, развоју вредности и компетенција значајних за поштовање и остваривање људских права, слобода, дужности и осмишљавању веза између људских права и грађанске одговорности;
- васпитању младих за међународни мир, разумевање, сарадњу, толеранцију и међусобно уважавање различитости (националне, етичке, верске, културне, социјалне, политичке);
- развијању националног, културног и европског идентитета младих и
- оспособљавању младих за културу дијалога, поштовање демократских вредности и начела, тимски рад, персоналну грађанску компетентност и активну социјалну партиципацију.

У књизи су одабрани текстови у којима се научно и стручно разматрају и представљају кључни теоријски (филозофски, социолошки, правни,

политички, педагошки, psihološki) оквири конципирања грађанског образовања и васпитања. Први тематски блок текстова односи се на поимања демократије, људских права и слобода, грађанина, правде, толеранције, дијалога, кохезије друштва, демократске улоге, кључних компетенција за образовање за демократско друштво, моралног и друштвеног васпитања, грађанског васпитања и грађанског образовања.

Одговарајући број текстова изабран је у складу са намером приређивача да корисници књиге добију што потпунији увид у схватања компетентних аутора о следећим аспектима грађанског васпитања: циљеви и препреке грађанског васпитања; нови приступи васпитању деце и омладине у савременим условима; однос школе и цркве (васпитања и религије); улога школе у демократизацији друштва; допринос школе у формирању активног и информисаног грађанина; демократизација школе као услов образовања и васпитања за дијалог и толеранцију и потреба мултикултурализма у савременом образовању.

Окосницу текстова у трећем тематском блоку чине текстови који имају првенствено педагошки и дидактичко-методички карактер. У њима се разматрају најзначајнији аспекти и могућности остваривања грађанског васпитања и образовања, посебно у школским условима. То су текстови у којима аутори објашњавају и дају педагошко-методичке основе и инструкције о свим значајним аспектима грађанског образовања и васпитања: општи принципи васпитног рада; специфичности подучавања о људским правима; потребе и могућности унапређивања образовања за демократију и људска права; дидактичко-методичке артикулације планирања облика и метода учења у образовању о људским правима и грађанском образовању; значај и могућности подстицања просоцијалног понашања ученика; како се свеобухватним приступом васпитава карактер; улога наставника као креатора климе у разреду; у чему је вредност учења у групама; значај образовања за грађанску партиципацију; суштина и основне претпоставке радионицарског рада.

На крају књиге дати су примери педагошких радионица који веома корисно могу послужити као основа за конструисање сопствених педагошких модела, програма и облика остваривања грађанског образовања и васпитања у складу са посебним специфичностима друштвене средине и условима у којима се школа налази.

Научна истраживања, теоријска схватања аутора и постојећа педагошка пракса наглашавају неколико кључних момената значајних за успешну реализацију програма грађанског образовања и васпитања. Верује се да се путем грађанског образовања и васпитања може значајно допринети остваривању демократских циљева, начела и вредности савременог друштва. Школи припада изузетно значајна улога у образовању младих за демократију и људска права, односно њиховом оспособљавању за активну, компетентну и одговорну грађанску партиципацију. Грађанско образовање и васпитање ваља остваривати у целини васпитнообразовног процеса у складу

са савременим педагошким начелима, где ће до пуног изражаја доћи позиција и одговорност младих и њихових заједница као субјеката. Вредности демократског грађанства не могу се успешно остваривати у школи која и сама није организована на овим начелима. Одговарајуће демократске вредности и компетенције значајне за грађанску партиципацију најуспешније се развијају „практиковањем демократије“ у свакодневним условима живота и рада у школи и ван ње. Постоје различити облици и могућности остваривања програма грађанског образовања и васпитања у школи и они се међусобно не искључују (грађанско образовање и васпитање као предмет, обрада различитих садржаја у оквиру одговарајућих наставних предмета, рад одељењске и других заједница ученика, различити облици и програми ваннаставног и ваншколског рада).

Текстови презентовани у овој књизи веома корисно могу послужити за потпуније разумевање смисла, значаја, суштине и циљева грађанског образовања и васпитања. С обзиром на научну и стручну компетентност аутора текстова и актуелност проблема којима су се у својим текстовима бавили, ова књига може представљати и добар извор подстицаја за критичко преиспитивање и даље осмишљавање педагошке концепције, основ и програма грађанског образовања и васпитања, посебно у условима школског живота и рада и постојећим друштвеним околностима у нашој земљи.

Књига је намењена широј научној и стручној јавности, посебно истраживачима, креаторима и реализаторима програма грађанског образовања и васпитања у нашим школама.

Искрено се захваљујем ауторима који су дали сагласност да се њихови текстови објаве у овој књизи. Посебну захвалност дугујем рецензентима проф. др Радивоју Кулићу и проф. др Милу Илићу на веома корисним сугестијама за конципирању и обликовању књиге.

Приређивач